

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 46 - 92, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/72/2002

POLACY O WIEKU EMERYTALNYM KOBIET I MĘŻCZYŹN

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, KWIECIEŃ 2002

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

- Od pomiaru zrealizowanego w roku 1999 zmieniły się preferencje dotyczące optymalnego wieku emerytalnego dla obu płci: znacznie zmalała liczba badanych twierdzących, że mężczyźni powinni przechodzić na emeryturę w wieku 60 lat lub wcześniej (z 85% do 57%), a także tych, którzy oceniają, że kobiety powinny przechodzić na emeryturę w wieku 55 lat lub jeszcze wcześniej (z 85% do 52%). Aktualny jednak pozostaje wniosek, iż Polacy chcieliby przechodzić na emeryturę wcześniej, niż zakładają to obecnie obowiązujące przepisy, oraz że akceptują zróżnicowanie wieku emerytalnego ze względu na płeć.
- Mimo odnotowanego spadku (z 85% w roku 1999 do 77% obecnie) zdecydowana większość ankietowanych uważa, że wcześniejsze nabywanie przez kobiety uprawnień emerytalnych jest sprawiedliwe, a ponad połowa (58%) jest zdania, iż propozycja rządu zmierzająca do podwyższenia wieku emerytalnego kobiet jest niesłuszna. Poglądy na ten temat zmieniają się, jeśli pytamy o wiek emerytalny pań w powiązaniu z wysokością przyszłych świadczeń. W ostatnim miesiącu spadła (z 54% do 47%) liczba zwolenników wcześniejszego przechodzenia kobiet na emeryturę, nawet za cenę niższych świadczeń w przyszłości. Jednocześnie nie zmieniła się liczba respondentów twierdzących, że kobiety powinny przechodzić na emeryturę w tym samym wieku co mężczyźni, aby ich świadczenia emerytalne były podobnej wysokości (27%). Wzrosła (z 18% do 26%) liczba osób niezajmujących stanowiska w tej sprawie.
- Większość badanych uważa, że wprowadzenie elastycznego wieku emerytalnego jednakowego dla obu płci (między 62 a 65 rokiem życia) jest korzystne dla mężczyzn. Tak ocenia 70% pań i 77% panów. Ponad połowa mężczyzn (56%) i niespełna połowa kobiet (46%) uważa tę propozycję za korzystną również dla pań. Jednocześnie podzielone są opinie o tym, czy mężczyźni będą wcześniej przechodzić na emeryturę niż w wieku 65 lat (42% - tak, 39% - nie), oraz czy kobiety będą pracować dłużej, niż jest to konieczne dla otrzymania uprawnień emerytalnych (40% tak, 39% nie).

Wraz z rozpoczęciem w roku 1999 reformy systemu emerytalnego w Polsce zmieniła się przede wszystkim zasada naliczania świadczeń emerytalnych. Wysokość przyszłej emerytury w ścisły sposób powiązana została z wkładem do systemu, tzn. zależeć będzie od tego, ile pieniędzy ubezpieczony zgromadzi na swoich kontach indywidualnych oraz jak długo będzie korzystać z emerytury po zakończeniu pracy zawodowej. Pierwsze symulacje wysokości przyszłych świadczeń unaocznily różnego rodzaju problemy czekające przyszłych emerytów. Niektóre z tych problemów stały się przedmiotem narodowej dyskusji wokół emerytów i świadczeń emerytalnych. Jednym z ważniejszych zagadnień poruszanych w tych dyskusjach są finansowe skutki zróżnicowania wieku emerytalnego ze względu na płeć. Nie mniej ważne wydają się ostrzeżenia, że wysokość przyszłych emerytur z pierwszego i drugiego filaru nie będzie wystarczającym zabezpieczeniem na starość. Wreszcie w tej dyskusji wiele miejsca zajmuje problem pracy emerytów, który nie jest bezpośrednio związany z reformą emerytalną, ale wynika z dramatycznej sytuacji na polskim rynku pracy, rosnącego bezrobocia i konieczności zapewnienia pracy młodemu pokoleniu.

W tej sytuacji rząd rozważa projekt elastycznego wieku emerytalnego dla obu płci, przejściowego ograniczenia możliwości pracy zarobkowej emerytów oraz wprowadzenie zachęty oszczędzania na starość w trzecim filarze. Czy w opinii społecznej niższy wiek emerytalny kobiet jest przywilejem czy dyskryminacją pań, jak społeczeństwo postrzega propozycje rządu dotyczące elastycznego wieku emerytalnego - na te pytania szukaliśmy odpowiedzi w kwietniowym sondażu¹.

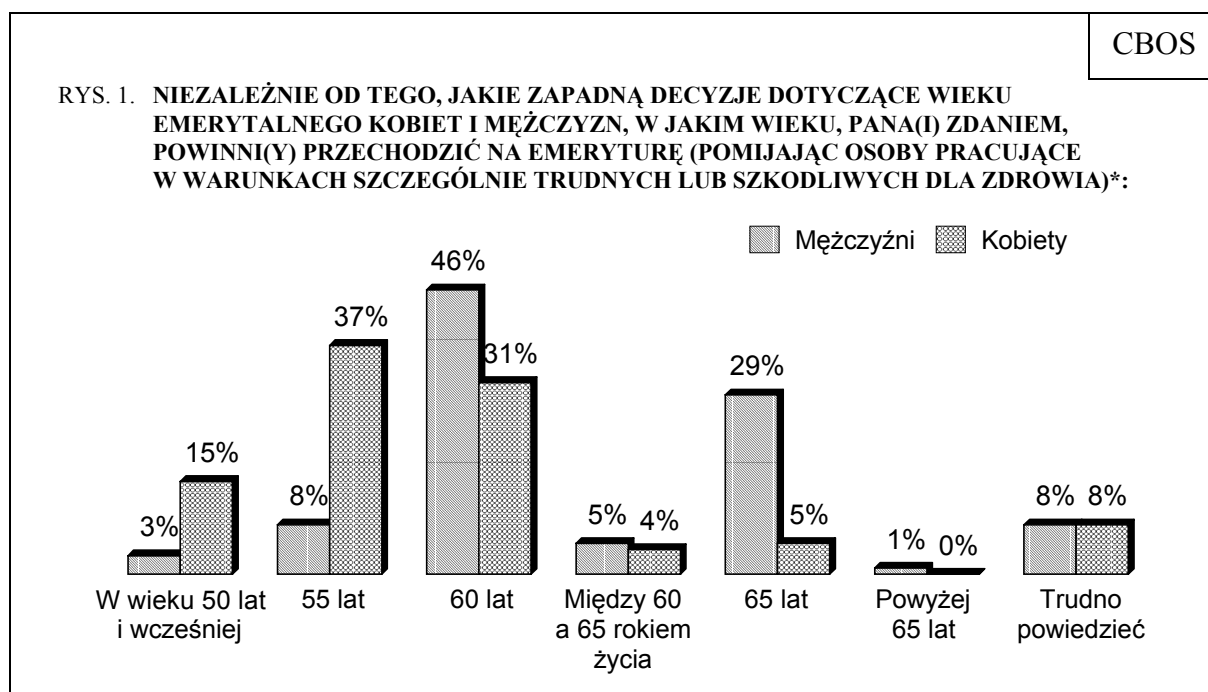
---

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (143) przeprowadzono w dniach 5-8 kwietnia 2002 roku na liczącej 1044 osoby reprezentatywnej próbie losowo-adresowej dorosłej ludności Polski.

Opracowania pozostałych zagadnień dotyczących emerytur i emerytów poruszanych w tym sondażu (stosunek Polaków do pracy zarobkowej emerytów oraz społeczna gotowość do dobrowolnego dodatkowego ubezpieczenia emerytalnego) przedstawimy w kolejnych komunikatach.

W JAKIM WIEKU NA EMERYTURĘ?

Badanych zapytaliśmy, w jakim wieku - ich zdaniem - powinni przechodzić na emeryturę mężczyźni, a w jakim kobiety. Pytanie miało charakter otwarty, tzn. ankietowani w swobodnych wypowiedziach proponowali optymalny wiek, w którym kobiety i mężczyźni powinni nabywać uprawnienia do świadczeń emerytalnych.

* Pytanie otwarte - skategoryzowane *post factum*

Największa grupa badanych uważa, że mężczyźni powinni przechodzić na emeryturę w wieku 60 lat, a tylko 29% proponuje 65 lat jako najlepszy wiek emerytalny dla panów. Opinie o wieku emerytalnym kobiet są bardziej zróżnicowane. Niespełna dwie piąte respondentów (37%) uważa 55 lat za najlepszy czas do uzyskiwania świadczeń emerytalnych

przez kobiety, nieco mniej osób (31%) sądzi, że powinny one kończyć aktywność zawodową w wieku 60 lat, a tylko nieliczni skłonni są proponować przejście pań na emeryturę później niż w wieku 60 lat.

Z odpowiedzi na pytanie o optymalny wiek emerytalny dla kobiet i dla mężczyzn wynika, że Polacy chcieliby uzyskiwać świadczenia emerytalne wcześniej, niż przewidują to obowiązujące obecnie przepisy. Najczęstsze propozycje badanych dotyczące wieku emerytalnego kobiet i mężczyzn są niższe o pięć lat w stosunku do obecnie obowiązujących rozwiązań. Wyraźnie widać też, że Polacy akceptują zróżnicowanie wieku emerytalnego ze względu na płeć.

Kwestie wieku emerytalnego kobiet i mężczyzn poruszaliśmy już w pierwszym roku funkcjonowania reformy (1999), ale wtedy pytanie miało charakter zamknięty, tzn. ankietowani wybierali jedną z wielu możliwych gotowych odpowiedzi.

Tabela 1

Niezależnie od tego, jakie zapadną decyzje dotyczące wieku emerytalnego kobiet i mężczyzn, w jakim wieku, Pana(i) zdaniem, powinni(y) oni przechodzić na emeryturę (pomijając osoby pracujące w warunkach szczególnie trudnych lub szkodliwych dla zdrowia)?	Wskazania respondentów dotyczące optymalnego wieku emerytalnego dla			
	mężczyzn		kobiet	
	X '99	IV '02	X '99	IV '02
	w procentach			
W wieku 55 lat i wcześniej	34	11	85	52
W wieku 60 lat	51	46	12	31
W wieku 65 lat	13	34	1	9
Powyżej 65 lat	1	1	1	0
Trudno powiedzieć	1	8	1	8

Z zestawienia danych z obu badań wynika, że wyraźnie zmieniły się preferencje dotyczące optymalnego wieku emerytalnego dla każdej płci. Wprawdzie, podobnie jak w roku 1999, nadal największa grupa badanych (46%) uważa, że mężczyźni powinni przechodzić na emeryturę w wieku 60 lat, ale obecnie znacznie rzadziej propozycje dotyczą jeszcze wcześniejszego wieku emerytalnego dla panów (spadek z 34% do 11%) i znacznie częściej - późniejszego, po sześćdziesiątce (wzrost z 14% do 35%). W efekcie obecnie ponad

połowa (57%) badanych uważa, że mężczyźni powinni przechodzić na emeryturę w wieku 60 lat lub wcześniej, podczas gdy trzy lata temu opinię taką wyrażała zdecydowana większość (85%).

Zmieniło się również nastawienie do wieku emerytalnego kobiet. W roku 1999 powszechnie sądzono, że 55 lat to górna granica wieku emerytalnego pań. Obecnie nadal ponad połowa badanych podziela ten pogląd, ale jednocześnie wyraźnie wzrosło poparcie dla przechodzenia kobiet na emeryturę w wieku późniejszym niż 55 lat.

ZRÓŻNICOWANIE WIEKU EMERYTALNEGO Kobiet I MĘŻCZYŹN - PRZYWILEJ CZY DYSKRYMINACJA?

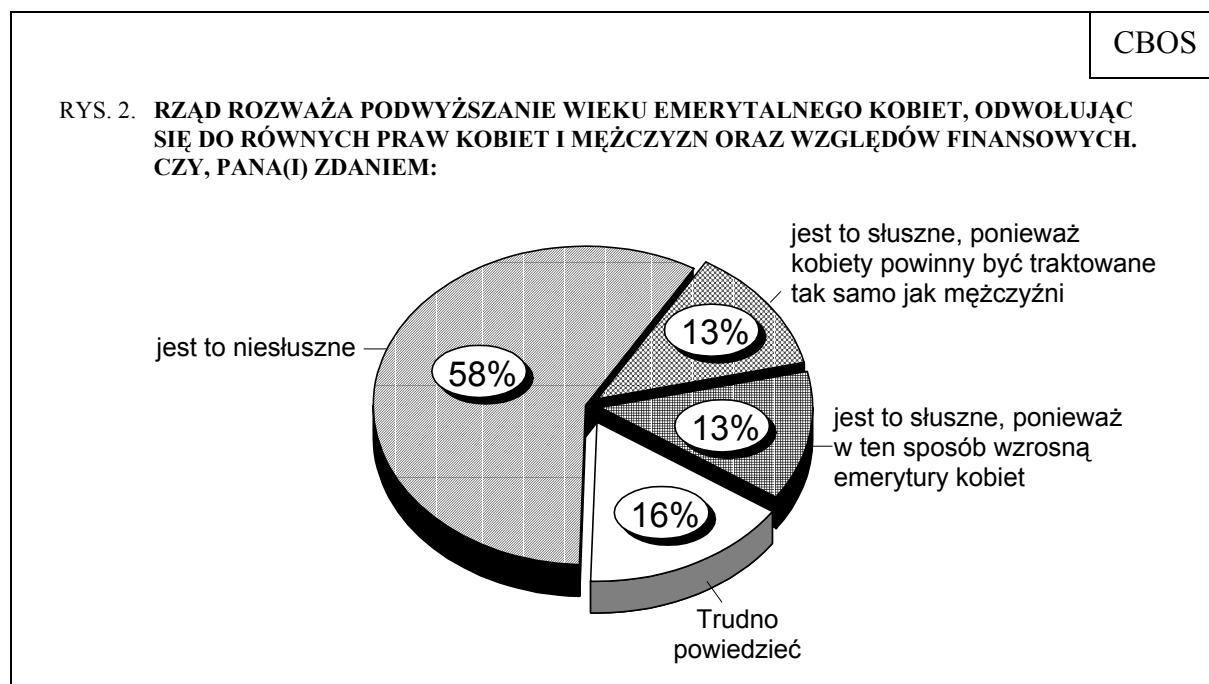
Chociaż zestawienie danych z obu sondaży (z roku 1999 i 2002) wskazuje na zmianę nastawienia do wieku, w którym ubezpieczeni powinni nabywać prawa do świadczeń, wciąż aktualne pozostały dwa wnioski: po pierwsze - Polacy chcieliby wcześniej przechodzić na emeryturę, niż to wynika z obowiązującej ustawy, po drugie - istnieje wyraźna akceptacja zróżnicowania wieku emerytalnego ze względu na płeć. Nadal też największe grupy badanych uważają, że zróżnicowanie to jest sprawiedliwe, i rząd niesłusznie dąży do zrównania wieku emerytalnego, mimo iż odwołuje się do równych praw obu płci oraz finansowego aspektu sprawy.

Tabela 2

Obecnie kobiety przechodzą na emeryturę wcześniej niż mężczyźni. Czy sądzi Pan(i), że:	Wskazania respondentów według terminów badań	
	X 1999	IV 2002
	w procentach	
- jest to sprawiedliwe	85	77
- jest to krzywdzące dla kobiet	3	8
- jest to krzywdzące dla mężczyzn	6	4
Trudno powiedzieć	6	11

Warto zauważyć, że chociaż obowiązujące rozwiązanie jest powszechnie uznawane za sprawiedliwe, obecnie częściej niż w roku 1999 pojawia się opinia, że jest ono krzywdzące dla kobiet.

W mniejszości pozostają ci, których przekonuje zrównanie wieku emerytalnego kobiet i mężczyzn ze względu na konstytucyjną równość płci oraz wysokość przyszłych świadczeń. Ponad połowa badanych (58%) odrzuca te argumenty, a raczej - mimo iż wie o nich - trwa w przekonaniu, że zrównanie wieku emerytalnego obu płci jest niesłuszne.

STOSUNEK DO ZRÓŻNICOWANIA WIEKU EMERYTALNEGO ZE WZGLĘDU NA PLEĆ

Uświadomienie społeczeństwu finansowych konsekwencji zróżnicowania wieku emerytalnego kobiet i mężczyzn powoli zmienia nastawienie do wcześniejszego przechodzenia pań na emeryturę, nadal jednak to rozwiązanie powszechnie uznawane jest za przywilej kobiet - sprawiedliwy i w pełni zasłużony. Aprobata zrównania wieku emerytalnego obu płci rośnie, jeśli treść pytania bezpośrednio porusza finansowy aspekt skutków owego „przywileju”.

W ciągu ostatniego miesiąca ubyło zwolenników zróżnicowania wieku emerytalnego ze względu na płeć, a przybyło - niezdecydowanych, natomiast nie zmieniła się liczba osób opowiadających się za zrównaniem wieku emerytalnego kobiet i mężczyzn. Obecnie niespełna połowa ankietowanych (spadek z 54% do 47%) uważa, że kobiety powinny przechodzić na emeryturę wcześniej niż mężczyźni, nawet jeśli otrzymywane przez nie świadczenia będą przez to niższe. Podobnie jak miesiąc temu, ponad jedna czwarta badanych (27%, w marcu - 28%) opowiada się za zrównaniem wieku emerytalnego kobiet i mężczyzn, aby ich świadczenia emerytalne były podobnej wysokości. W ciągu miesiąca wzrosła liczba osób (z 18% do 26%) niemających wyrobionej opinii na ten temat.

Tabela 3

Pierwsze emerytury z nowego systemu będą dopiero za kilka lat, ale już dziś wiadomo, że jeśli kobiety będą przechodziły na emeryturę wcześniej niż mężczyźni, to emerytury kobiet będą dużo niższe niż emerytury mężczyzn. Czy, Pana(i) zdaniem:	Wskazania respondentów według terminów badań		
	X '99	III '02	IV '02
	w procentach		
- kobiety powinny przechodzić na emeryturę wcześniej niż mężczyźni, nawet jeśli otrzymywane przez nie świadczenia będą przez to niższe	78	54	47
- kobiety powinny przechodzić na emeryturę w takim samym wieku jak mężczyźni, aby otrzymywane przez nie świadczenia były podobnej wysokości jak świadczenia mężczyzn	19	28	27
Trudno powiedzieć	3	18	26

Płeć w zasadzie nie różnicuje opinii w tej sprawie. We wszystkich kategoriach wieku przeważa pogląd, że kobiety powinny przechodzić na emeryturę wcześniej niż mężczyźni, nawet za cenę dyskryminacji materialnej. Również bez względu na miejsce zamieszkania ta zasada ma więcej zwolenników niż przeciwników. Za zniesieniem dysproporcji świadczeń przez zrównanie wieku emerytalnego obu płci najczęściej opowiadają się osoby z wyższym wykształceniem (41%), ale jednocześnie co trzecia z nich (34%) nie ma wyrobionego zdania na ten temat. Ze względu na znaczące liczby odpowiedzi „trudno powiedzieć” bardziej szczegółowa analiza międzygrupowych różnicowań opinii na ten temat jest ryzykowna.

Warto zauważyć, że wprawdzie w krótkim czasie znacznie ubyło zwolenników

zróznicowania wieku emerytalnego kobiet i mężczyzn, ale nie przybyło osób opowiadających się za zrównaniem tego wieku.

STOSUNEK DO RZĄDOWEJ PROPOZYCJI ELASTYCZNEGO WIEKU EMERYTALNEGO

W nowym systemie emerytura jest odzwierciedleniem wkładu osób ubezpieczonych do systemu emerytalnego: tyle dostaną w postaci świadczeń, ile wniosły w postaci składek. Oznacza to, że jeżeli kobieta i mężczyzna będą tyle samo zarabiać i w tym samym wieku przejdą na emeryturę - ich przyszłe świadczenia będą takie same. Z praktyki jednak wiadomo, że kobiety są dyskryminowane finansowo: dostają średnio 75% płacy mężczyzn zatrudnionych na równorzędnym stanowisku, częściej pracują w zawodach nisko płatnych, częściej tracą pracę, mają przerwy w pracy spowodowane wychowywaniem dzieci itp. Zrównanie wieku emerytalnego kobiet i mężczyzn nie zmieni tej sytuacji, ale wprowadzi równouprawnienie obu płci w ubezpieczeniach, którego obecnie nie ma.

Propozycje zrównania wieku emerytalnego obu płci w Polsce napotykają silny społeczny opór. Przypomnijmy: większość badanych uważa za sprawiedliwe wcześniejsze przechodzenie kobiet na emeryturę, a zmianę istniejącego stanu rzeczy - za niesłuszną. W tej sytuacji rząd zaproponował elastyczny wiek emerytalny, jednakowy dla obu płci - każdy będzie mógł wybrać dogodny dla siebie moment przejścia na emeryturę między 62 a 65 rokiem życia.

Okazuje się, że rządowa propozycja pozostawienia przedstawicielom obu płci wyboru momentu przejścia na emeryturę ma więcej zwolenników niż przeciwników. Dotyczy to zarówno elastycznego wieku emerytalnego kobiet, jak i wprowadzenia tej zasady dla mężczyzn.

Większość badanych (73%) ocenia wprowadzenie elastycznego wieku emerytalnego jako posunięcie korzystne dla mężczyzn. Częściej niż kobiety taką opinię wyrażają mężczyźni. Tylko nieliczni są przeciwnego zdania. Jest to zgodne z dość rozpowszechnionym przekonaniem, że mężczyźni powinni wcześniej niż obecnie przechodzić na emeryturę.

Wydaje się więc, że atrakcyjność tej propozycji związana jest przede wszystkim z możliwością wcześniejszego, niż to jest obecnie, korzystania przez panów ze świadczeń emerytalnych.

Tabela 4

Czy, Pana(i) zdaniem, propozycja wyboru momentu przejścia na emeryturę w wieku między 62 a 65 rokiem życia będzie dla mężczyzn :	Ogółem	Kobiety	Mężczyźni
	w procentach		
- korzystna*	73	70	77
- niekorzystna**	11	12	9
Trudno powiedzieć	16	18	14

* Połączone kategorie: „zdecydowanie korzystna” i „raczej korzystna”
 ** Połączone kategorie: zdecydowanie niekorzystna” i „raczej niekorzystna”

Warto przypomnieć, że wcześniejsze przejście na emeryturę ma swoje ekonomiczne konsekwencje. Kapitałowy system emerytalny premiuje dłużej pracujących. Gdyby mężczyźni wcześniej przechodzili na emeryturę, ich świadczenia byłyby znacząco mniejsze. Fakt ten chyba nie do końca zaistniał w społecznej świadomości. Wskazują na to odpowiedzi na pytanie, czy mężczyźni będą korzystać z możliwości wcześniejszego pójścia na emeryturę. Opinie na ten temat są podzielone: dwie piąte badanych uważa, że panowie skorzystają z nadarzającej się okazji wcześniejszego pobierania świadczeń, i niemal tyle samo wyraża opinię przeciwną, odwołując się do względów ekonomicznych. Płeć w zasadzie nie różnicuje opinii na ten temat.

Tabela 5

Jak Pan(i) sądzi, czy z możliwości przejścia na emeryturę wcześniej niż w wieku 65 lat mężczyźni :	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety
	w procentach		
- raczej będą korzystać	42	44	40
- ze względów finansowych raczej nie będą korzystać	39	37	41
Trudno powiedzieć	19	19	19

Mimo powszechnych deklaracji, że kobiety powinny pracować krócej, niż pracują obecnie, i krócej niż mężczyźni, połowa ankietowanych (51%) ocenia propozycję

wprowadzenia widełek dla wieku emerytalnego jako korzystną dla kobiet. Prawdopodobnie formuła elastycznego wieku emerytalnego dla obu płci wydaje się atrakcyjniejsza niż - pojawiająca się wśród wielu możliwych projektów zmian - propozycja zrównania wieku emerytalnego obu płci do 65 lat. Napotkała ona zresztą silny opór społeczny i tylko nieliczni (8%) skłonni byli ją zaakceptować². Jedna trzecia badanych (33%) uważa, że mimo możliwości dokonywania wyboru jest to propozycja niekorzystna dla kobiet. Przypomnijmy, że łącznie ponad 80% ankietowanych wskazało 60 lat jako górną granicę zakończenia aktywności zawodowej kobiet, podczas gdy ta propozycja pozwala wprowadzić kobietom na dokonywanie wyboru momentu przejścia na emeryturę, ale podnosi dolną granicę wieku emerytalnego z 60 do 62 lat. Propozycję tę krytyczniej oceniają kobiety niż mężczyźni.

Tabela 6

Czy, Pana(i) zdaniem, propozycja wyboru momentu przejścia na emeryturę w wieku między 62 a 65 rokiem życia będzie dla kobiet :	Ogółem	Kobiety	Mężczyźni
	w procentach		
- korzystna*	51	46	56
- niekorzystna**	33	38	28
Trudno powiedzieć	16	16	16

* Połączone kategorie: „zdecydowanie korzystna” i „raczej korzystna”
 ** Połączone kategorie: „zdecydowanie niekorzystna” i „raczej niekorzystna”

Opinie o tym, jak kobiety wykorzystają wprowadzenie zasady elastycznego wyboru momentu przejścia na zasłużony odpoczynek, są podzielone. Grupa respondentów uważających, że panie skorzystają z „przywileju” wypracowania sobie wyższych świadczeń (będą pracować po ukończeniu 62 roku życia), jest równie liczna jak tych, którzy sądzą, że kobiety i tak będą przechodzić na emeryturę po osiągnięciu minimalnego wieku uprawniającego do świadczeń. Płeć tylko nieznacznie różnicuje opinie na ten temat.

Tabela 7

Czy, Pana(i) zdaniem, z możliwości przejścia na emeryturę później niż w wieku 62 lat kobiety :	Badani ogółem	Mężczyźni	Kobiety
---	---------------	-----------	---------

² Por. komunikat CBOS „Opinie o wieku emerytalnym kobiet i mężczyzn”, marzec 2002 (oprac. M. Falkowska).

	w procentach		
- raczej nie będą korzystać	39	41	37
- ze względów finansowych raczej będą korzystać	40	37	42
Trudno powiedzieć	21	22	21

Znaczące odsetki deklaracji „trudno powiedzieć” - w pytaniach dotyczących obu płci odrębnie (w niektórych grupach przekraczające jedną trzecią odpowiedzi) - utrudniają analizę międzygrupowych różnicowań opinii o przewidywanych reakcjach na możliwość wyboru wieku emerytalnego. Można jednak zauważyć, że im badani są lepiej wykształceni, tym częściej przewidują, że mężczyźni nie będą korzystać z wcześniejszego niż obecnie przechodzenia na emeryturę; jednak tylko wśród osób z wyższym wykształceniem opinia ta zdecydowanie przeważa nad poglądem przeciwnym (55% wobec 33%). Wśród respondentów z wykształceniem średnim oraz zasadniczym zawodowym opinie na ten temat są podzielone, a wśród osób mniej wykształconych - przeważa pogląd, że mężczyźni będą wcześniej niż obecnie kończyć aktywność zawodową.

W ocenie przewidywanej reakcji kobiet poglądy są słabiej zróżnicowane. Wśród osób z wykształceniem średnim i wyższym przeważa opinia, że ze względów ekonomicznych kobiety będą chciały dłużej pracować (po 46% wobec 37% będących odmiennego zdania). Badani z wykształceniem podstawowym i zasadniczym zawodowym nieco częściej przewidują, że kobiety nie będą chciały dłużej pracować (odpowiednio: 40% i 41%), niż wyrażają opinię przeciwną (odpowiednio: 32% i 37%).

Publiczne dyskusje o wieku emerytalnym, a zwłaszcza upowszechnienie informacji o dyskryminacji finansowej kobiet wynikającej z wcześniejszego ich przechodzenia na emeryturę, mają wyraźny wpływ na kształtowanie się opinii społecznej na ten temat. Z analizy danych wynika jednak, że nie jest to konsekwentna zmiana świadomości społecznej

w sprawie równości płci w ubezpieczeniach emerytalnych, ale raczej zmiana nastawienia do wieku emerytalnego w zależności od sytuacji, czy pytamy o to w kontekście praw i przywilejów obu płci, czy finansowych skutków wcześniejszego przechodzenia na emeryturę.

Z odpowiedzi na pytanie otwarte dotyczące wieku emerytalnego kobiet i mężczyzn wynika jednoznacznie, iż generalnie Polacy chcieliby pracować krócej, niż pracują, oraz że aprobuje zróżnicowanie wieku emerytalnego ze względu na płeć. Nie można jednak nie zauważyć, że od momentu rozpoczęcia reformy systemu emerytalnego zmieniają się preferencje dotyczące optymalnego wieku emerytalnego dla obu płci. Obecnie wyraźnie mniej ankietowanych niż w roku 1999 uważa, że mężczyźni powinni przechodzić na emeryturę w wieku 60 lat lub wcześniej, mniej też sądzi, że kobiety powinny przechodzić na emeryturę w wieku 55 lat lub jeszcze wcześniej.

Większość Polaków postrzega wcześniejszy wiek emerytalny kobiet jako w pełni zasłużony przywilej, który rząd niesłusznie chce im odebrać. Jednak opór społeczny wobec propozycji jednakowego wieku emerytalnego dla obu płci wyraźnie słabnie, jeśli treść pytania odwołuje się bezpośrednio do argumentów ekonomicznych lub pozostawia ubezpieczonym możliwość wyboru momentu przejścia na emeryturę. W odniesieniu do propozycji elastycznego wieku emerytalnego przeważają opinie, że będzie to korzystne dla obu płci, zwłaszcza zaś dla mężczyzn. Wydaje się, że atrakcyjność tej propozycji polega właśnie na możliwości wcześniejszego przechodzenia mężczyzn na emeryturę. Nie jest jasne, czy w społecznej świadomości zaistniały konsekwencje tego faktu. Analiza odpowiedzi na pytanie dotyczące korzystania przez mężczyzn z takiej możliwości każe w to wątpić. Potwierdzeniem tych przypuszczeń jest również fakt, że mimo wyraźnego spadku liczby zwolenników utrzymania wcześniejszego wieku emerytalnego pań, nawet za cenę niższych świadczeń w przyszłości, nie przybyło osób opowiadających się za zrównaniem wieku emerytalnego obu płci w celu zapewnienia świadczeń podobnej wysokości. Wydaje się, że odwoływanie się do ekonomicznych skutków obecnego stanu rzeczy nie jest dostatecznie przekonujące, by nastąpiły radykalne zmiany stanowiska wobec wieku emerytalnego kobiet. Najwyraźniej w grę wchodzi jeszcze inne, pozaekonomiczne argumenty przemawiające

za krótszym stażem zawodowym kobiet niż mężczyzn. Być może większość ankietowanych w chwili obecnej nie rozważa pytania: „jaka będzie moja emerytura”, ale zastanawia się nad tym, co będzie korzystniejsze dla nich w przyszłości: „parę groszy więcej czy parę lat życia wolnego od obowiązków zawodowych”.

Brak konsekwencji ankietowanych w poglądach dotyczących zróżnicowania wieku emerytalnego ze względu na płeć wskazuje na to, że nie należy oczekiwać radykalnych zmian postaw społecznych wobec wieku emerytalnego w ogóle, a zwłaszcza wieku emerytalnego kobiet. Kształtowanie się opinii na ten temat wymaga czasu, powszechniejszej akcji informacyjnej, a przede wszystkim dobrej znajomości zasad obowiązującego systemu emerytalnego i rzetelnej informacji o wysokości przyszłych emerytur.

Opracowała

Macieja FALKOWSKA

A N E K S

Tabela 1. Rząd rozważa podwyższenie wieku emerytalnego kobiet, odwołując się do równych praw kobiet i mężczyzn oraz względów finansowych. Czy, Pana(i) zdaniem: 1 - jest to słuszne, ponieważ kobiety powinny być traktowane tak samo jak mężczyźni; 2 - jest to słuszne, ponieważ w ten sposób wzrosną emerytury kobiet 3 - jest to niesłuszne

(%)

	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	13	13	58	16	1044
Płeć					
Mężczyźni	16	15	53	17	498
Kobiety	11	11	62	16	546
Wiek					
18-24 lat	18	18	51	13	161
25-34	13	14	52	21	188
35-44	12	14	61	13	193
45-54	11	13	64	13	220
55-64	14	5	66	15	116
65 lat i więcej	13	10	54	23	166
Miejsce zamieszkania					
Wieś	14	11	58	16	376
Miasto do 20 tys.	12	12	59	18	114
20-100 tys.	11	13	59	17	209
101-500 tys.	11	17	58	14	219
501 tys. i więcej mieszk.	19	10	55	17	126
Wykształcenie					
Podstawowe	13	6	59	21	275
Zasadnicze zawodowe	13	13	57	17	311
Średnie	12	15	62	12	354
Wyższe	19	22	44	15	104
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	19	20	44	17	70
Prac. umysł. niż. szczebla	7	13	69	11	84
Pracownicy fiz.- umysł.	8	17	57	18	77
Robotnicy wykwalifikowani	12	13	61	14	81
Robotnicy niewykwalifik.	27	9	43	21	31
Rolnicy	8	7	70	16	61
Pracujący na własny rach.	25	5	59	10	50
Bierni zawodowo					
Renciści	9	10	62	19	121
Emeryci	14	9	61	17	180
Uczniowie i studenci	20	22	47	11	84
Bezrobotni	13	14	56	16	171
Gospodynie domowe i inni	9	14	48	28	34
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	13	16	61	10	143
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	15	10	60	14	89
sekt. prywat. poza rolnictw.	15	13	53	19	172
prywatnym gosp. rolnym	8	10	66	16	65
Dochody na jedną osobę					
Do 299 zł	15	12	59	13	145
300-399	9	17	61	14	92
400-599	15	7	67	11	191
600-800	8	16	61	15	159
Powyżej 800 zł	18	13	58	11	196
Ocena własnych war. mater.					
Złe	12	12	61	15	324
Średnie	10	12	61	17	491
Dobre	22	15	46	16	230
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	4	10	62	25	56
Raz w tygodniu	12	10	61	17	549
1-2 razy w miesiącu	18	9	58	15	156
Kilka razy w roku	15	17	54	14	191
W ogóle nie uczestniczy	17	26	42	15	91
Poglądy polityczne					
Lewica	13	15	60	13	270
Centrum	17	16	55	12	279
Prawica	12	14	59	15	229
Trudno powiedzieć	10	7	58	25	266

Tabela 2. Pierwsze emerytury z nowego systemu będą dopiero za kilka lat, ale już dziś wiadomo, że jeśli kobiety będą przechodziły na emeryturę wcześniej niż mężczyźni, to emerytury kobiet będą dużo niższe niż emerytury mężczyzn. Czy, Pana(i) zdaniem:
 1 - kobiety powinny przechodzić na emeryturę wcześniej niż mężczyźni, nawet jeśli otrzymywane przez nie świadczenia będą przez to niższe;
 2 - kobiety powinny przechodzić na emeryturę w takim samym wieku jak mężczyźni, aby otrzymywane przez nie świadczenia były podobnej wysokości jak świadczenia mężczyzn

	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	47	27	26	1044
Płeć				
Mężczyźni	45	28	28	498
Kobiety	49	25	25	546
Wiek				
18-24 lat	45	36	19	161
25-34	35	33	32	188
35-44	53	23	24	193
45-54	52	24	24	220
55-64	57	17	26	116
65 lat i więcej	44	23	33	166
Miejsce zamieszkania				
Wieś	50	26	24	376
Miasto do 20 tys.	48	27	24	114
20-100 tys.	41	24	34	209
101-500 tys.	51	25	24	219
501 tys. i więcej mieszk.	41	33	26	126
Wykształcenie				
Podstawowe	50	24	26	275
Zasadnicze zawodowe	51	23	26	311
Średnie	48	27	25	354
Wyższe	25	41	34	104
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	33	37	30	70
Prac. umysł. niż. szczebla	46	22	32	84
Pracownicy fiz.- umysł.	49	26	24	77
Robotnicy wykwalifikowani	46	25	29	81
Robotnicy niewykwalifik.	38	26	36	31
Rolnicy	55	27	18	61
Pracujący na własny rach.	57	30	14	50
Bierni zawodowo				
Renciści	47	22	31	121
Emeryci	52	21	27	180
Uczniowie i studenci	47	38	15	84
Bezrobotni	44	28	27	171
Gospodynie domowe i inni	46	22	32	34
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	43	22	35	143
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	48	23	29	89
sekt. pryw. poza rolnict.	46	34	20	172
prywatnym gosp. rolnym	53	29	18	65
Dochody na jedną osobę				
Do 299 zł	56	25	19	145
300-399	41	35	24	92
400-599	54	25	21	191
600-800	50	21	29	159
Powyżej 800 zł	46	33	21	196
Ocena własnych war. mater.				
Złe	48	25	28	324
Średnie	50	22	29	491
Dobre	41	40	19	230
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	40	30	30	56
Raz w tygodniu	52	23	25	549
1-2 razy w miesiącu	46	29	25	156
Kilka razy w roku	40	31	29	191
W ogóle nie uczestniczy	40	35	25	91
Poglądy polityczne				
Lewica	47	29	23	270
Centrum	45	30	25	279
Prawica	45	31	24	229
Trudno powiedzieć	52	15	33	266

Tabela 3. Obecnie wiek emerytalny kobiet wynosi 60, a mężczyzn 65 lat. Ceną za krótszy staż pracy jest niższa emerytura. Rząd chce zrównać wiek emerytalny kobiet i mężczyzn. Pojawiła się propozycja, aby zarówno kobietom, jak i mężczyznom pozostawić wybór momentu przejścia na emeryturę: niezależnie od pici będzie można przejść na emeryturę w wieku między 62 a 65 rokiem życia. Czy, Pana(i) zdaniem, propozycja wyboru momentu przejścia na emeryturę w wieku między 62 a 65 rokiem życia będzie

dla mężczyzn:

	(%)			
	korzystna	niekorzystna	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	73	11	16	1044
Płeć				
Mężczyźni	76	9	14	498
Kobiety	71	12	18	546
Wiek				
18-24 lat	76	9	14	161
25-34	75	8	16	188
35-44	78	12	10	193
45-54	77	11	12	220
55-64	71	13	17	116
65 lat i więcej	61	9	30	166
Miejsce zamieszkania				
Wieś	70	12	18	376
Miasto do 20 tys.	81	7	12	114
20-100 tys.	71	9	20	209
101-500 tys.	78	10	11	219
501 tys. i więcej mieszk.	71	12	18	126
Wykształcenie				
Podstawowe	67	11	22	275
Zasadnicze zawodowe	73	11	15	311
Średnie	75	10	14	354
Wyższe	84	7	9	104
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	83	10	7	70
Prac.umysł.niż.szczebła	85	5	11	84
Pracownicy fiz.- umysł.	70	6	24	77
Robotnicy wykwalifikowani	70	13	16	81
Robotnicy niewykwalifik.	68	8	23	31
Rolnicy	67	14	19	61
Pracujący na własny rach.	73	10	17	50
Bierni zawodowo				
Renciści	70	11	19	121
Emeryci	67	11	22	180
Uczniowie i studenci	73	12	15	84
Bezrobotni	79	12	10	171
Gospodynie domowe i inni	78	8	14	34
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	76	10	14	143
spółce właścicieli	76	11	13	89
prywatnych i państwa	76	7	17	172
sekt. pryw. poza rolnict.	76	7	17	172
prywatnym gosp. rolnym	68	13	19	65
Dochody na jedną osobę				
Do 299 zł	79	8	12	145
300-399	78	8	14	92
400-599	71	15	14	191
600-800	75	12	13	159
Powyżej 800 zł	79	11	10	196
Ocena własnych war. mater.				
Złe	71	13	15	324
Średnie	72	10	17	491
Dobre	79	7	14	230
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	69	5	26	56
Raz w tygodniu	73	10	17	549
1-2 razy w miesiącu	74	14	12	156
Kilka razy w roku	75	11	14	191
W ogóle nie uczestniczy	73	9	19	91
Poglądy polityczne				
Lewica	75	11	14	270
Centrum	77	10	12	279
Prawica	80	11	10	229
Trudno powiedzieć	62	9	29	266

Tabela 4. Obecnie wiek emerytalny kobiet wynosi 60, a mężczyzn 65 lat. Cena za krótszy staż pracy jest niższa emerytura. Rząd chce zrównać wiek emerytalny kobiet i mężczyzn. Pojawiła się propozycja, aby zarówno kobietom, jak i mężczyznom pozostawić wybór momentu przejścia na emeryturę: niezależnie od pici będzie można przejść na emeryturę w wieku między 62 a 65 rokiem życia. Czy, Pana(i) zdaniem, propozycja wyboru momentu przejścia na emeryturę w wieku między 62 a 65 rokiem życia będzie dla kobiet:

	(%)			
	korzystna	niekorzystna	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	51	33	16	1044
Płeć				
Mężczyźni	56	28	16	498
Kobiety	46	38	16	546
Wiek				
18-24 lat	58	31	12	161
25-34	59	25	16	188
35-44	57	31	12	193
45-54	47	40	13	220
55-64	44	37	19	116
65 lat i więcej	40	34	27	166
Miejsce zamieszkania				
Wieś	47	34	19	376
Miasto do 20 tys.	56	35	10	114
20-100 tys.	52	28	20	209
101-500 tys.	54	34	12	219
501 tys. i więcej mieszk.	51	34	15	126
Wykształcenie				
Podstawowe	47	32	21	275
Zasadnicze zawodowe	48	37	15	311
Średnie	50	35	15	354
Wyższe	73	18	9	104
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	72	20	8	70
Prac. umysł. niż. szczebla	51	38	11	84
Pracownicy fiz.- umysł.	55	29	16	77
Robotnicy wykwalifikowani	47	40	14	81
Robotnicy niewykwalifik.	48	25	27	31
Rolnicy	39	36	25	61
Pracujący na własny rach.	62	26	12	50
Bierni zawodowo				
Renciści	44	38	18	121
Emeryci	41	37	22	180
Uczniowie i studenci	55	29	15	84
Bezrobotni	58	30	12	171
Gospodynie domowe i inni	53	31	16	34
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	50	36	14	143
spółce właścicieli	47	40	14	89
prywatnych i państwa	63	25	12	172
sekt. pryw. poza rolnict.	42	33	25	65
prywatnym gosp. rolnym				
Dochody na jedną osobę				
Do 299 zł	61	24	15	145
300-399	51	38	11	92
400-599	43	41	16	191
600-800	54	32	13	159
Powyżej 800 zł	57	34	9	196
Ocena własnych war. mater.				
Złe	52	32	16	324
Średnie	47	36	18	491
Dobre	60	27	13	230
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	45	30	25	56
Raz w tygodniu	49	35	16	549
1-2 razy w miesiącu	47	37	16	156
Kilka razy w roku	58	29	13	191
W ogóle nie uczestniczy	58	25	17	91
Poglądy polityczne				
Lewica	53	32	14	270
Centrum	56	31	13	279
Prawica	60	30	9	229
Trudno powiedzieć	36	38	27	266